

67-72-103/2
29.10.19p.

Спеціалізованій вченій раді
Д 35.052.11 при
Національному університеті
«Львівська політехніка»

ВІДГУК

офіційного опонента
Голуба Андрія Анатолійовича
на дисертаційну роботу Тупіся Степана Павловича
на тему: **«Методи збереження та використання об'єктів
природно-заповідного фонду у структурі міст»**
представлену на здобуття наукового ступеня
кандидата архітектури за спеціальністю
18.00.01 «Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури»

Актуальність обраної теми. Природоохоронна діяльність на території об'єктів природно-заповідного фонду регулюється Законом України прямої дії «Про природно-заповідний фонд», однак, законодавства щодо містобудівних аспектів формування, збереження та використання такого роду об'єктів немає. Ці прогалини у вітчизняній законодавчій базі породжують неузгодженості при розробці проектів організації для об'єктів природно-заповідного фонду, проектів зонування території (Зонінгу), проектів генеральних планів населених пунктів. Особливо гостро це питання стоїть, якщо природоохоронні території розташовуються в межах міст або ж навпаки населені пункти розташовуються в середині таких об'єктів природно-заповідного фонду як біосферні заповідників, національні природні парки чи регіональні ландшафтні парки. Поєднання сельбищних територій, виробничих комплексів, інженерно-транспортної інфраструктури, інших містобудівних і технологічних утворень з об'єктами природно-заповідного фонду у структурі міста спонукають до проведення досліджень та відпрацювання методичних рекомендацій щодо збереження та використання такого роду об'єктів.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації базується на результатах аналізу існуючої науково-теоретичної та законодавчої бази, статистичних показниках, практичному досвіді функціонування об'єктів природно-заповідного фонду в межах 33-ох вітчизняних міст (з населенням понад 200 тис. чол.), виявленні основних проблем їх територіальної організації.

Запропоновані автором методи збереження і використання об'єктів природно-заповідного фонду у структурі міст виконано з використанням ГІС-технологій (програма ArcGIS) дозволив встановити локалізацію цих об'єктів і їх потенціал до створення екологічних мереж. Застосування ГІС-технологій забезпечило отримання даних, які неможливо отримати емпіричним шляхом та не містяться у науково-довідникових джерелах.

Достовірність основних положень, висновків та результатів дисертації. Основні результати дослідження автора достатньою мірою обґрунтовані, а їх наукова достовірність не викликає сумнівів і підтверджується, по-перше, критичним аналізом теоретичних робіт за даною тематикою, вивченням проектного досвіду, участю автора в наукових конференціях, де його пропозиції пройшли апробацію і отримали позитивну оцінку; по-друге, використанням загальнонаукових методів дослідження (аналізу літературних джерел, статистичного, аналітично-графічного, емпіричного).

Наукова новизна одержаних результатів. Вперше доведено необхідність обґрунтування шляхів і засобів регулювання об'єктів природно-заповідного фонду в структурі міст; виявлено значення природоохоронних об'єктів у формуванні мережі міського озеленення та екологічної мережі міст; розроблено основні теоретичні положення збереження та використання об'єктів природно-заповідного фонду в межах міст; визначено види та послідовність містобудівного регулювання охорони та використання об'єктів природно-заповідного фонду; закладено основи методики містобудівного регулювання об'єктів природно-заповідного фонду та проведено її апробацію; встановлено фактичну відсутність законодавчої бази, що регулює містобудівні аспекти в межах міських об'єктів природно-заповідного фонду.

Практичне значення дослідження. Отримані результати є важливими: по-перше, як для розвитку освітньої галузі - комплексну методику аналізу об'єктів природно-заповідного фонду на основі геоінформаційних технологій та методи вирішення проблем збереження та використання цих об'єктів впроваджено у навчальні програми для спеціальності «Архітектура та містобудування» кафедри містобудування Національного університету «Львівська політехніка» (що підтверджується актом впровадження); по-друге, для практичного проектування, окремі положення методичних основ щодо збереження і використання об'єктів природно-заповідного фонду впроваджено в ряд проектних робіт, в тому числі: «Опорний план території регіонального ландшафтного парку «Знесіння» у м. Львові», «Проект

озеленення парково-рекреаційної зони «Митрополичі сади», «Проект утримання та реконструкції парку Високий замок у м. Львові» та інші (також підтверджується актом впровадження).

Повнота викладу матеріалу в опублікованих працях за темою дослідження є достатньою, про що свідчить кількість опублікованих праць (9 статей у фахових виданнях, що входять до переліку ВАК України, 2 статті в зарубіжних наукометричних збірниках), їх зміст загалом відповідає заявленим завданням та об'єкту дослідження в цілому.

Структура та обсяг дисертації. Подана на розгляд дисертаційна робота включає всі необхідні структурні частини і складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, п'яти розділів, загальних висновків (ст. 177-179), списку використаних джерел з 254 найменувань (ст. 180-204), 51 сторінки таблиць, а також додатків (ст. 205-246).

Оцінка змісту та висновків дисертаційного дослідження. У вступі розкрита актуальність дослідження та її зв'язок з науковими програмами. Мета роботи загалом узгоджена з назвою дисертації, а завдання дослідження вказують на шляхи її досягнення. Предмет дослідження узгоджений з назвою теми та не виходить за рамки дослідження. Наукова новизна результатів та практична значимість роботи є розкритою та достовірною.

Перший розділ *«Проблеми збереження та використання об'єктів природно-заповідного фонду міст»* присвячено вивченню теоретичних основ збереження природоохоронних об'єктів міст, окреслено роль та практичні підходи щодо їх використання, опрацьовано природоохоронну законодавчо-нормативну базу в Україні в порівнянні з іншими країнами Європи.

У другому розділі *«Методичні основи дослідження об'єктів природно-заповідного фонду у структурі міста»* представлено містобудівні та природно-екологічні підходи до дослідження об'єктів природно-заповідного фонду, основними методами дослідження прийнято: емпіричний, аналітично-графічний із застосуванням ГІС-технологій; обґрунтовано доцільність виконання дослідження на 3 масштабних рівнях: на рівні вибірки міст (опрацьовано 33 міста найбільший за кількістю населення в Україні), на рівні мережі об'єктів природно-заповідного фонду міста та на рівні окремих локальних об'єктів; сформована методика визначення біологічно активних територій міста, як ресурсного потенціалу в природоохоронній стратегії.

У третьому розділі *«Особливості природно-заповідних об'єктів міст України»* проведено порівняльний аналіз природоохоронних територій міст за їх місцем в структурі озеленення, окреслено місце об'єктів природно-

заповідного фонду в планувальному каркасі, визначено місця локалізації цих об'єктів в межах міста: периферійне, дисперсне, з розміщенням в серединній зоні міста. Сформульовано загрози збереження природно-заповідних об'єктів в умовах розвитку міста, в тому числі: ізолюваність природоохоронних територій в структурі міста, втрата цілісності природно-територіального комплексу, збільшення антропогенного навантаження на природоохоронні території.

У четвертому розділі *«Функціонування об'єктів природно-заповідного фонду природного та штучного походження (на прикладі м. Львів)»*, встановлено чинники впливу урбанізаційних процесів на об'єкти природно-заповідного фонду природного походження (на прикладі регіонального ландшафтного парку «Знесіння») та штучного походження (на прикладі парку «Високий Замок»).

У п'ятому розділі *«Концептуальні підходи збереження та використання об'єктів природно-заповідного фонду міст»* сформульовано підходи стратегічного планування міст з метою зниження антропогенних навантажень на природні території: корегування «острівної» локалізації об'єктів природно-заповідного фонду в урбанізованому середовищі міст у «напівострівну»; планування ландшафтних «мостів» (зелених коридорів, що сполучають внутрішньоміські об'єкти природно-заповідного фонду з приміськими); збільшення екологічно ефективних площ. Запропоновано методику встановлення фізичних параметрів охоронної зони об'єктів природно-заповідного фонду та методичні рекомендації щодо збереження та використання об'єктів природно-заповідного фонду міст.

Автору загалом вдалося продемонструвати логічну структурну побудову роботи, вміння тримати лінію логічного мислення та аргументовано викладати власні висновки.

Поряд із позитивними якостями проведеного дослідження в цілому, слід зазначити **окремі зауваження та побажання**:

1. У висновках до першого розділу, автор стверджує, що основними задачами природоохоронних територій у місті є «збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу» (ст. 69, абзац 5), однак, варто зазначити, що згідно «Матриці цілей управління для різних природоохоронних територій» розроблених Міжнародним союзом охорони природи (МСОП) для різних категорій природоохоронних територій виокремлено первинні цілі, вторинні цілі, а також потенційні цілі. Так, наприклад, для національних парків первинними вважаються туризм і рекреаційна діяльність, збереження видів і генетичного різноманіття,

збереження екологічної рівноваги, натомість захист природи, природних або культурних особливостей, освітня і наукова діяльність є вторинним цілями.

2. Природний заповідник «Конча-Заспа», зазначений автором як єдиний такого роду об'єкт в межах міста (ст. 123, абзац 1) був ліквідований влітку 1934 року, пізніше у 1936 році ці території увійшли до складу земель м. Києва, а в 1999 році рішенням Київської міської ради № 146/649 оголошені ландшафтним заказником «Острів Жуків» (1630 га). Згідно з Рішенням Київської міськради від 23 грудня 2003 року № 334/1209 («Про створення першої черги регіонального ландшафтного парку «Голосіїв») ділянка площею 265 га увійшла до складу «Голосіївського регіонального ландшафтного парку». Наступним рішенням міськради від 9 березня 2006 року, було схвалено створення «Голосіївського національного природного парку» шляхом реорганізації «Голосіївського регіонального ландшафтного парку», нажалі, без включення земель заказника «Жуків острів». Згідно з Генеральним планом Києва до 2025 року, планується включення цих земель до складу «Голосіївського національного природного парку».

3. У висновках до четвертого розділу вказано, що на стан об'єктів природно-заповідного фонду впливає, в тому числі, перевищення рекреаційних навантажень на території – більше 100 чол/га (ст. 148, абзац 4), однак не зрозуміло як автор дослідження отримав даний норматив, адже загальновідомо що максимальні рекреаційні навантаження на ландшафт залежать від ступеню дигресії ландшафтів, і згідно «Методичних рекомендацій щодо визначення максимального рекреаційного навантаження природних комплексів і об'єктів у межах природно-заповідного фонду України за зонально-регіональним розподілом», схвалених Науково-технічною радою Державною службою заповідної справи Міністерства екології та природних ресурсів України від 9 грудня 2003 року становлять 58,8 люд-день/га для зон стаціонарної рекреації найбільш стійких в Україні ландшафтів регіону Полісся.

4. У п'ятому розділі (п 5.2, ст. 162-164), автор пропонує виділення двох охоронних зон довкола об'єктів природно-заповідного фонду – зону обмеження господарської діяльності (50м) та зону регулювання забудови (200м), однак зважаючи на те, що об'єкти природно-заповідного фонду відрізняються за площею (від кількох гектар до десятків тисяч гектар), мають різне функціональне зонування (згідно Закону України «Про природно-заповідний фонд» в національних природних та регіональних ландшафтних парках виділяють: заповідну зону, зону стаціонарної рекреації, зону регульованої рекреації, господарську; у ботанічних садах, дендрологічних парках, парках-пам'ятках садово-паркового мистецтва – експозиційну, наукову, заповідну, адміністративно-господарську; у зоопарках -

експозиційну, наукову, рекреаційну, господарську), за планувальною структурою (в середині національних природних та регіональних ландшафтних парків можуть розміщувати сельбищні, лісгосподарські і сільськогосподарські території, туристичні центри, парквеї) тощо, не зрозумілі принципи виділення таких охоронних зон.

5. У першому розділі (п 1.3) проаналізовано стан законодавчо-нормативної бази щодо об'єктів природно-заповідного фонду, в тому числі групу законів що регулюють природоохоронну діяльність та містобудівну діяльність. На наш погляд слід доповнити аналіз наступними законодавчими актами: Закон України «Про генеральну схему планування території України» (7.02.2002), який визначає пріоритети та концептуальне вирішення планування і використання території країни; Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» (21.12.2010), де визначено напрями ефективного використання основних екологічних ресурсів України для охорони та відтворення природних комплексів; постанова Верховної Ради України «Про впорядкування управління природними, біосферними заповідниками та національними природними парками», де окреслено рішення щодо розроблення програми оптимального розширення мережі заповідників та національних природних парків; постанова Верховної Ради України «Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» (05.03.1998), де визначено основні проблеми екологічної ситуації в Україні, та принципи забезпечення екологічної рівноваги.

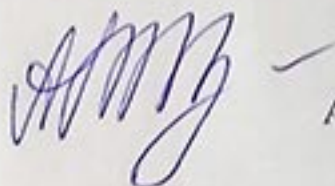
Наявність деяких зауважень щодо змісту дослідження не знижує його актуальність, практичне значення і наукову новизну. Представлена дисертаційна робота вносить істотний доробок до теоретичних основ містобудування та ландшафтної архітектури.

Висновок: дисертація на тему: «**Методи збереження та використання об'єктів природно-заповідного фонду у структурі міст**» є самостійною завершеною науковою роботою, у якій отримані науково обґрунтовані положення, які вирішують важливі наукові задачі зі збереження та використання об'єктів природно-заповідного фонду міста. Оформлення дисертаційної роботи в цілому відповідає вимогам п.9 та п.11 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 року № 656), що висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор, **Тупісь Степан Павлович** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата

архітектури за спеціальністю 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури.

Офіційний опонент:

Доцент кафедри ландшафтної та туристично-рекреаційної архітектури Київського національного університету будівництва і архітектури, кандидат архітектури

А.А. Голуб

Підпис А.А. Голуба

«Засвідчую»:

Вчений секретар Вченої Ради Київського національного університету будівництва і архітектури, кандидат технічних наук, доцент

О.С. Петренко